

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

การศึกษาเพื่อสุขภาวะของเด็ก (ไม่) พิเศษ

Education for Wellbeing of Children with (un) Special Needs

ดร.พลรพี ทูมมาพันธ์

การศึกษาเพื่อสุขภาวะของเด็ก (ไม่) พิเศษ

Education for Wellbeing of Children with (un) Special Needs

โครงการหนังสือวิชาการที่นำพิมพ์ได้รับทุนสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ให้จัดพิมพ์และจำหน่ายในราคาเย่อเยา

ถ่ายเอกสารแทนการใช้หนังสือ
คือการทำลายภูมิปัญญาสร้างสรรค์

การศึกษาเพื่อสุขภาวะของเด็ก (ไม่) พิเศษ

Education for Wellbeing of Children with (un) Special Needs

ดร.พลรพี ทูมมาพันธ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์

คณะวิทยาการเรียนรู้และศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

2565

พลรพี ทุมมาพันธ์.

การศึกษาเพื่อสุขภาวะของเด็ก (ไม่) พิเศษ = *Education for Wellbeing of Children with (un) Special Needs.*

1. เด็กพิเศษ. 2. เด็กพิเศษ -- การดูแล. 3. การศึกษาพิเศษ.

LC3965

ISBN 978-616-314-877-3

ISBN (ebook) 978-616-314-906-0

ลิขสิทธิ์ของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พลรพี ทุมมาพันธ์

สงวนลิขสิทธิ์

ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 1 เดือนมิถุนายน 2565

จำนวน 60 เล่ม

ฉบับอิเล็กทรอนิกส์ (ebook) เดือนสิงหาคม 2565

จัดพิมพ์และจัดจำหน่ายโดยสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ท่าพระจันทร์: อาคารธรรมศาสตร์ 60 ปี ชั้น U1 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ถนนพระจันทร์ กรุงเทพฯ 10200 โทร. 0-2223-9232

ศูนย์รังสิต: อาคารโดมบริหาร ชั้น 3 ห้อง 317 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี 12120

โทร. 0-2564-2859-60 โทรสาร 0-2564-2860

<http://thammasatpress.tu.ac.th>, e-mail: unipress@tu.ac.th

พิมพ์ที่โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ราคาเล่มละ 240.- บาท

สารบัญ

สารบัญตาราง	(9)
สารบัญภาพ	(10)
“คือ ตำราที่มีชีวิต”	(13)
คำนิยาม	(14)
คำนำ	(15)
คำปรารภของผู้เขียน	(18)

ตอนที่ 1 สุขภาวะของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

บทที่ 1 สุขภาวะ: ความต้องการปกติของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ	5
สุขภาวะ	6
เด็กที่มีความต้องการพิเศษ	8
สุขภาวะของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ	13
บทที่ 2 สุขภาวะของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ในมุมมองทางทฤษฎี	21
ตัวแบบของความพิการ	23
ปัจจัยสังคมกำหนดสุขภาพ	25
สามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา	29
ทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่	31
บทที่ 3 การดำเนินงานการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ	35
กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ	36

รูปแบบการจัดการศึกษาพิเศษสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ 41	
โครงสร้างการดำเนินงานการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มี	
ความต้องการพิเศษ	44
ปัญหาอุปสรรคในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มี	
ความต้องการพิเศษ	52
ช่องว่างของการดำเนินงานการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มี	
ความต้องการพิเศษ	64

ตอนที่ 2 เครือข่ายและการมีส่วนร่วม

บทที่ 4 เครือข่ายความร่วมมือ	71
ทฤษฎีเครือข่าย	72
เครือข่ายในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมสุขภาวะของเด็กที่มี	
ความต้องการพิเศษ	77
การสร้างเครือข่ายในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมสุขภาวะ	
ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ	83
การสร้างความร่วมมือของเครือข่ายเพื่อส่งเสริมสุขภาวะของ	
เด็กที่มีความต้องการพิเศษ	89
กรณีตัวอย่างเครือข่ายความร่วมมือในการจัดการศึกษา	
เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ	91
สรุปเครือข่ายความร่วมมือในการจัดการศึกษา	
เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ	99

บทที่ 5 การมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อส่งเสริมสุขภาพ	
ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ	103
ชุมชน	105
การมีส่วนร่วม	107
การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริม	
สุขภาพของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ	110
สรุปลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา	
เพื่อส่งเสริมสุขภาพของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ	122
ปัจจัยความสำเร็จของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา	
เพื่อส่งเสริมสุขภาพของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ	128

ตอนที่ 3 การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมสุขภาพ
ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

บทที่ 6 การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมสุขภาพของเด็กที่มี	
ความต้องการพิเศษโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน	133
ความหมายของการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมสุขภาพของ	
เด็กที่มีความต้องการพิเศษโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน	134
กรณีตัวอย่างของการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมสุขภาพของ	
เด็กที่มีความต้องการพิเศษโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน	136
สรุปลักษณะของรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมสุขภาพ	
ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน	146
สรุปภาพรวมของการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมสุขภาพของ	
เด็กที่มีความต้องการพิเศษโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน	148

บทที่ 7	กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของเด็ก	
	ที่มีความต้องการพิเศษ	157
	กิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็ก	159
	สรุปลักษณะของกิจกรรมการเรียนรู้	168
	กิจกรรมส่งเสริมศักยภาพของครู ผู้ปกครอง และชุมชน	171
	สรุปองค์ประกอบสำคัญของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	179
บทที่ 8	บทสรุป	185
	รายการอ้างอิง	192
	ดัชนี	206
	รู้จักผู้เขียน	207

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1	สุขภาวะของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ	13
ตารางที่ 2	แนวทางการส่งเสริมสุขภาวะของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ 4 ด้าน	15
ตารางที่ 3	ลักษณะของตัวแบบของความพิการ	24
ตารางที่ 4	ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษตามระดับการศึกษา	56
ตารางที่ 5	ลักษณะของเครือข่าย	97
ตารางที่ 6	ลักษณะของรูปแบบการมีส่วนร่วม	122
ตารางที่ 7	ลักษณะของรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมสุขภาวะ ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน	146
ตารางที่ 8	ลักษณะของกิจกรรมการเรียนรู้	169

สารบัญภาพ

ภาพที่ 1	สุขภาพคือสุขภาวะที่สมบูรณ์ ทั้งกาย จิต สังคม และปัญญา	7
ภาพที่ 2	ข้อจำกัดของการส่งเสริมสุขภาวะของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ18	
ภาพที่ 3	กรอบแนวคิด Social Determinants of Health	28
ภาพที่ 4	ยุทธศาสตร์สามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา ของ ศ.นพ.ประเวศ วะสี	30
ภาพที่ 5	โครงสร้างและหน้าที่ของการดำเนินงานการจัดการศึกษา สำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ	45
ภาพที่ 6	โครงสร้างและหน้าที่การดำเนินงานการจัดการศึกษาสำหรับ เด็กที่มีความต้องการพิเศษ	51
ภาพที่ 7	สรุปช่องว่างของการดำเนินงานการจัดการศึกษาสำหรับ เด็กที่มีความต้องการพิเศษ	64
ภาพที่ 8	ทฤษฎีจุดแข็งของสายสัมพันธ์แบบผิวเผิน	74
ภาพที่ 9	ทฤษฎีหลุมของโครงสร้าง (Structure Holes Theory)	76
ภาพที่ 10	บทบาทของเครือข่ายในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมสุขภาวะ ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ	81
ภาพที่ 11	องค์ประกอบของการสร้างเครือข่ายในการจัดการศึกษา เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ	88
ภาพที่ 12	แผนภาพเครือข่ายพลังสังคมโดยทีมสหวิชาชีพในพื้นที่ จังหวัดอุบลราชธานี	93
ภาพที่ 13	แผนภาพเครือข่ายชุมชนในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่	94
ภาพที่ 14	แผนภาพเครือข่ายความรู้ในพื้นที่จังหวัดราชบุรี	96
ภาพที่ 15	สรุปเครือข่ายความร่วมมือในการจัดการศึกษา เพื่อส่งเสริมสุขภาวะสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ	100

ภาพที่ 16	สรุปรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการจัดการศึกษา สำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ รูปแบบที่ 1	114
ภาพที่ 17	สรุปรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการจัดการศึกษา สำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ รูปแบบที่ 2	117
ภาพที่ 18	สรุปรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการจัดการศึกษา สำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ รูปแบบที่ 3	121
ภาพที่ 19	แนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาสำหรับเด็ก ที่มีความต้องการพิเศษโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน	127
ภาพที่ 20	สรุปปัจจัยความสำเร็จในการจัดการเรียนการสอน สำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ	129
ภาพที่ 21	แผนผังการดำเนินการของโรงเรียนวัดห้วยหมูโมเดล	137
ภาพที่ 22	แผนผังการดำเนินการของโมเดลสร้างสุข โดยชุมชนแม่ทั้ง จังหวัดเชียงใหม่	140
ภาพที่ 23	รูปแบบการสร้างเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมสุขภาวะของเด็ก ที่มีความต้องการพิเศษ "อุบลวิทยาคมโมเดล"	144
ภาพที่ 24	ภาพรวมการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมสุขภาวะ ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน	151
ภาพที่ 25	ตัวอย่างกิจกรรมประเภททัศนศึกษานอกสถานที่ โรงเรียนวัดห้วยหมู จังหวัดราชบุรี	160
ภาพที่ 26	ตัวอย่างกิจกรรมแบบฐานการเรียนรู้ โรงเรียนวัดห้วยหมู จังหวัดราชบุรี	162
ภาพที่ 27	ตัวอย่างกิจกรรมประเภทศิลปะและงานประดิษฐ์ โรงเรียนวัดห้วยหมู จังหวัดราชบุรี	164

ภาพที่ 28	ตัวอย่างกิจกรรมรวมกลุ่มครอบครัว ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่	173
ภาพที่ 29	ตัวอย่างกิจกรรมสะท้อนคิด ในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี	177
ภาพที่ 30	สรุปลักษณะของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ	179

“คือ ตำราก็มีชีวิต”

หนังสือ “การศึกษาเพื่อสุขภาวะของเด็ก (ไม่) พิเศษ” นำพา
การเรียนรู้ของ “ผู้อ่าน” ให้เข้าถึง “สาระ-เหตุผล-ปฏิบัติการ-คุณค่า” ของ

 สุขภาวะ ได้อย่างวิเศษ

จากจุดเริ่มต้นของ “คนสำคัญ-เด็กไทย” ที่ความแตกต่าง (อันเป็น
สัจธรรม) อันพิเศษของเขา ได้เปิดโอกาสและสร้างโอกาสให้ “คนพิเศษ”
จากครอบครัว โรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานต่าง ๆ ได้รับโอกาสอันวิเศษ
ให้มาร่วมมือ รวมพลังกันเรียนรู้ สู่การสร้างสรรคการปฏิบัติงานของกันและกัน
ให้เกื้อกูล ให้เกียรติ เกิดแนวคิด แนวปฏิบัติ อย่างร่วมมือรวมพลัง เป็นระบบ
มีเหตุผล และเกิดคุณค่าอย่างต่อเนื่อง...ให้ “คนสำคัญ” ได้รับโอกาสแห่ง
คุณภาพการศึกษา ที่เป็นบุญรักษาบุญนำพาชีวิต ให้เจริญด้วยสุขภาวะอย่าง
ยั่งยืน

ขอบพระคุณในพลังพิเศษอันวิเศษ ของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พลรพี
ทุมมาพันธ์ ที่ได้เรียนรู้ (อย่างลงลึกถึงการปฏิบัติจริงและรอบด้าน) เรียบเรียง
เขียนเล่าสาระ เรื่องราว คุณค่า เชื่อมโยงองค์ความรู้ “สุขภาวะ” “เครือข่ายและ
การมีส่วนร่วม” และ “การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมสุขภาวะของเด็กที่มีความ
ต้องการพิเศษ” ทั้งในระดับ “คุณค่า” “หลักวิชา/ทฤษฎี” “การปฏิบัติชอบ”
และตัวอย่างจริงจากการปฏิบัติที่เกิดความสำเร็จอย่างมีคุณค่า ด้วยภาษาที่
ชัด-เชื่อม-เข้าใจง่าย-สร้างแรงบันดาลใจ ให้ลงมือปฏิบัติจริงอย่างต่อเนื่อง
สำหรับทุกคน

รองศาสตราจารย์ ดร.สิริพันธุ์ สุวรรณมรรคา

คำนิยม

หนังสือ *การศึกษาเพื่อสภาวะของเด็ก (ไม่) พิเศษ* เล่มนี้ เพียงเห็นชื่อก็น่าสนใจอย่างมาก ต้องขอชื่นชมผู้เขียนที่ตั้งใจเขียนถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์เรื่องราวเกี่ยวกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในแง่มุมต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ที่ทำงานด้านการศึกษาพิเศษ และผู้ที่สนใจได้เรียนรู้ ซึ่งนับว่าเป็นหนังสือที่มีประโยชน์อย่างมากเล่มหนึ่ง

จากการบอกเล่าของผู้เขียนที่สนใจเรื่องเด็กที่มีความต้องการพิเศษ และมีความเชื่อว่า เด็กที่มีความต้องการพิเศษสามารถประสบความสำเร็จในชีวิตได้ หากได้รับโอกาสที่ดี ซึ่งเป็นแรงบันดาลใจมาจากการได้รับประสบการณ์จริงในการทำงานที่เกี่ยวข้องกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ โดยเฉพาะในด้านสภาวะ เนื้อหาในหนังสือเล่มนี้น่าเสนอตั้งแต่เรื่องของเด็กที่มีความต้องการพิเศษประเภทต่าง ๆ สภาวะของเด็กที่มีความต้องการพิเศษในมุมมองทางทฤษฎี การดำเนินการจัดการศึกษา เครือข่ายความร่วมมือการจัดการศึกษาและกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมสภาวะของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ซึ่งเรียบเรียงเนื้อหาและสอดแทรกประสบการณ์เพื่อถ่ายทอดให้แก่ผู้อ่านหนังสือเล่มนี้ได้ที่น่าสนใจ

หนังสือทางด้านการศึกษาพิเศษนี้มีไม่มากนัก โดยเฉพาะในเรื่องของสภาวะ ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญอีกเรื่องหนึ่งของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ที่จะต้องได้รับการดูแลจากผู้ใกล้ชิดและบุคคลที่เกี่ยวข้อง จากความตั้งใจ ความวิริยะอุตสาหะของผู้เขียนที่มุ่งหวังถ่ายทอดความรู้ และประสบการณ์ตรงที่ได้จากการทำงานกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ จึงเป็นหนังสือที่มีคุณค่าต่อวงการการศึกษาพิเศษที่ผู้สนใจจะนำไปใช้ประโยชน์ในการเสริมสร้างสภาวะของเด็กที่มีความต้องการพิเศษต่อไป

รองศาสตราจารย์ ดร.ดารณี ศักดิ์ศิริผล

คำนำ

การจัดการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในแง่มุมที่หลากหลาย หน้าที่สำคัญของการจัดการศึกษานอกเหนือจากการสร้างการเรียนรู้แล้ว ยังรวมถึงการสร้างเสริมสุขภาวะของผู้เรียนเพื่อให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งในระหว่างการศึกษาและการดำรงชีวิตหลังจากสำเร็จการศึกษา การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมสุขภาวะจึงเป็นเรื่องที่มีผลกระทบต่อคนในวงกว้าง นั่นจึงเป็นเหตุผลที่องค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมสุขภาวะเป็นที่ต้องการจำเป็น และช่วยขยายขอบเขตของความรู้และต่อยอดศาสตร์ทางการศึกษาได้เป็นอย่างดี

ในปัจจุบันสังคมประกอบด้วยคนที่มีลักษณะหลากหลาย และต้องการให้ทุกคนเข้าเป็นสมาชิกโดยไม่แบ่งแยก ในสภาพการณ์ที่เด็กที่มีความต้องการพิเศษเรียนหรือใช้ชีวิตร่วมกับเด็กปกติ การจัดการศึกษาควรมีบทบาทในการส่งเสริมสุขภาวะของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ โดยทั่วไปเด็กที่มีความต้องการพิเศษมักต้องการการดูแลที่เพิ่มเสริมจากเด็กปกติ ทำให้ต้องการเครือข่ายความร่วมมือที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้น การส่งเสริมสุขภาวะของเด็กที่มีความต้องการพิเศษและการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเป็นเรื่องที่ทำหายและยังขาดองค์ความรู้ที่สร้างความเข้าใจและเป็นแนวทางในการปฏิบัติที่ชัดเจน ซึ่งนั่นทำให้องค์ความรู้ในด้านการส่งเสริมสุขภาวะของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ โดยเฉพาะในการมีส่วนร่วมของเครือข่ายต่าง ๆ เป็นที่ต้องการ

หนังสือเรื่อง การศึกษาเพื่อสุขภาวะของเด็ก (ไม่) พิเศษ นี้รวบรวม และสังเคราะห์องค์ความรู้สำหรับการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมสุขภาวะของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ โดยเน้นอธิบายการมีส่วนร่วมของเครือข่ายในฐานะ กลไกสำคัญในการจัดการศึกษาเพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของเด็กที่มีความต้องการพิเศษได้มากขึ้น เนื้อหาที่นำเสนอทำให้เห็นบทบาทการมีส่วนร่วมของเครือข่ายที่เข้ามาร่วมดำเนินการในรูปแบบต่าง ๆ ในการจัดการศึกษา แม้เป็นการศึกษาพิเศษ ซึ่งค่อนข้างมีความเฉพาะเจาะจง แต่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในบริบทการเรียนรวม (inclusive education) ได้

หนังสือเล่มนี้ใช้เรื่องราวของเด็กที่มีความต้องการพิเศษในวัยเรียนที่สามารถเข้าเรียนรวมได้และกลุ่มคนที่ทำงานเกี่ยวข้องเป็นกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้เห็นภาพการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมสุขภาวะมีความชัดเจนและเป็นรูปธรรม โดยเริ่มจากการอธิบายลักษณะของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ 4 กลุ่ม ที่พบเห็นได้ในบริบททั่วไปในสังคมและสถานศึกษา ได้แก่ 1) เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา 2) เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ 3) เด็กที่มีความบกพร่องทางพฤติกรรม หรืออารมณ์ และ 4) เด็กออทิสติก สุขภาวะของเด็กกลุ่มนี้ บทบาทการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชน และวิธีการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมสุขภาวะของเด็กกลุ่มนี้

การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมสุขภาวะของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ เป็นการดำเนินงานที่สำคัญและมีความซับซ้อน ครอบคลุมประเด็นที่หลากหลาย ทั้งสุขภาวะของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ โครงสร้างการดำเนินงาน การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ เครือข่ายและการมีส่วนร่วม การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมสุขภาวะของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ และกิจกรรมส่งเสริมสุขภาวะของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ประเด็นเหล่านี้ให้ภาพที่น่าสนใจเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาวะของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ตลอดแนว

หนังสือนี้ประกอบด้วยเนื้อหาสำคัญ 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 สุขภาวะของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ โดยเนื้อหาสาระเป็นการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคำว่าสุขภาวะของเด็กที่มีความต้องการพิเศษทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ กาย จิต สังคม และปัญญา เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจเป้าหมายสำคัญที่ต้องการให้เกิดในการดำเนินงานสร้างเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมสุขภาวะของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

ตอนที่ 2 เครือข่ายและการมีส่วนร่วม นำเสนอตัวอย่างเครือข่ายความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของชุมชนที่แตกต่างกัน ตลอดจนผลลัพธ์ที่ต้องการให้เกิดขึ้นจากการดำเนินงานมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อให้ผู้อ่านเห็นภาพเครือข่ายและการมีส่วนร่วมของชุมชนจากกรณีตัวอย่างจริง มีหลักการและแนวทางในการปฏิบัติการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมสุขภาวะของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

ตอนที่ 3 การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมสุขภาวะของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ อธิบายการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมสุขภาวะของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ผ่านกรณีตัวอย่างและสรุปให้เห็นภาพการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมสุขภาวะของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ เพื่อเป็นแนวทางพื้นฐานในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมสุขภาวะของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

ด้วยความมุ่งหวังให้หนังสือเล่มนี้เป็นความรู้สำหรับครู ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน และผู้สนใจ ใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมสุขภาวะ โดยเฉพาะของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ในการดำเนินงานจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมสุขภาวะของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

พลรพี ทูมมาพันธ์

คำปรารภของผู้เขียน

เด็กพิเศษหรือเด็กที่มีความต้องการพิเศษเป็นกลุ่มคนกลุ่มหนึ่งที่เป็นสมาชิกของสังคม ทั้ง ๆ ที่สังคมพยายามสร้างความเสมอภาคให้เกิดขึ้นหลายครั้งเด็กกลุ่มนี้ขาดโอกาสหรือไม่ได้รับโอกาสหรือถูกละเลยจากการได้รับบริการต่าง ๆ ที่พึงได้รับ ทำให้ขาดสุขภาวะในหลายด้าน เหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น ทั้งที่เราเรียกเขาว่าเป็นเด็กที่มีความต้องการพิเศษ แต่กลับไม่ได้รับการดูแลตามความต้องการพิเศษ ในทางตรงกันข้าม กลับได้รับการปฏิบัติแบบขาด ๆ เกิน ๆ การสร้างสุขภาวะของเด็กกลุ่มนี้จึงเป็นเรื่องที่ควรได้รับการให้ความสำคัญอย่างปฏิเสธไม่ได้โดยความร่วมมือของคนในสังคม

โดยส่วนตัวผู้เขียนมีความสนใจในเรื่องความเสมอภาคและโอกาสทางการศึกษา เพราะเชื่อว่าหากทุกคนมีโอกาสที่ดีย่อมมีความเป็นไปได้ที่จะประสบความสำเร็จในชีวิต เป็นเวลานานหลายปีที่อยากทำงานเรื่องนี้ และโชคดีที่มีผู้ให้โอกาสในการทำงาน จึงเป็นโอกาสที่ได้เรียนรู้ ทำงาน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับคนทำงานที่หลากหลายวิชาชีพ ในหลายชุมชน และหลายบริบท ในปัจจุบันโอกาสในการเรียนรู้และทำงานก็ยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่อง จนมีความคิดอยากเขียนหนังสือเล่มนี้ขึ้นมา นึกไปถึงตอนที่ผู้เขียนมีโอกาสเข้ามาทำงานนี้ใหม่ ๆ เริ่มเรียนรู้ และทำความเข้าใจไปที่ละเอียดละน้อย จนคิดว่าถึงเวลาที่ควรกลั่นกรองความรู้และประสบการณ์ออกมาเป็นหนังสือเล่มนี้

ความท้าทายอย่างหนึ่งของการเขียนหนังสือเล่มนี้คือ จะเขียนอย่างไรให้พอดี ก่อนการเขียนผู้เขียนคิดอยู่นานว่าจะนำเสนอสาระสำคัญอะไร และเขียนในลักษณะใด จนได้ข้อสรุปว่าจะพยายามเขียนจากความรู้และประสบการณ์จริงในการทำงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสุขภาวะของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ เพื่อให้เนื้อหาสาระส่งถึงผู้อ่านได้ง่ายขึ้น โดยคาดหวังว่าจะช่วยสร้างการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นในสังคมได้ไม่มากก็น้อย

หนังสือเล่มนี้ตั้งใจให้เห็นการส่งเสริมสุขภาวะของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ผ่านมุมมองของคนทำงานที่ไม่ได้เรียนจบด้านนี้ ส่วนหนึ่งเพื่อเป็นการเผยแพร่และแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับการศึกษาพิเศษ อีกส่วนหนึ่งเพื่อหวังเป็นการกระตุ้นให้คนทุกภาคส่วนที่แม้ไม่ได้เรียนจบด้านนี้ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมสุขภาวะของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ตามที่หนังสือเล่มนี้พึงปรารถนา

สุดท้ายนี้ผู้เขียนขอขอบคุณเพื่อนร่วมการเดินทางในการทำงานกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ จนทำให้ได้ทรัพยากรในการเขียนหนังสือเล่มนี้ ขอขอบคุณสำนักสนับสนุนสุขภาวะประชากรกลุ่มเฉพาะ (สำนัก 9) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ที่ให้โอกาสได้ทำงานเกี่ยวกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษจนได้องค์ความรู้และประสบการณ์ตรงมาเขียนหนังสือเล่มนี้ ขอขอบคุณคุณพรทิพภา สุริยะ เพื่อนผู้เป็นกัลยาณมิตรที่ชักชวนเข้าไปสู่โลกการทำงานกับเด็กกลุ่มนี้ ขอขอบคุณคุณอรันดา เส้นเกษ ดร.ปิยวรรณ ทัศนัญชลี ดร.วิภาพร นิธิปรีชานนท์ และคุณธนัทธอ อนุรักษ์ไพศาล ที่คอยสนับสนุนการทำงานมาโดยตลอด

ขอบคุณเจ้าของแนวคิดทฤษฎีและองค์ความรู้ต่าง ๆ รวมทั้งแหล่งความรู้ในการเขียนหนังสือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ เยี่ยมลักษณ์ อุดการ อาจารย์คงศักดิ์ เสวลาภี และทีมพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ (พิเศษ) กาญจนา ทองทั่ว ดร.จิตตวดี ทองทั่ว อาจารย์สุมาลี ถาใจ และทีมพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี คุณศันสนีย์ สุกุลรณานต์ ดร.บุศรินทร์ ศิริปัญญาธร และทีมพื้นที่จังหวัดราชบุรี ขอขอบคุณรองศาสตราจารย์ พ.ต.อ. หลิง ดร.กัญญ์จिता ศรีภา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนิดา มิตรานันท์ อาจารย์อารมณ สอาดเอี่ยม และอาจารย์สุภัศรสา จตุโชคอุดม ที่ช่วยอ่านและให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงแก้ไขหนังสือเล่มนี้